

'TORTOSA, 2021: CAPITAL DE LA CULTURA CATALANA. 21 PERSONALITATS EBRENQUES DE L'ART I LA CULTURA QUE ENS HAN PORTAT FINS AQUÍ'

Xabier Coluig
escriptor

Manuel Pérez i Bonfill, l'“obrer lletraferit” (13/21)

“Vaig venir al món [el 5 de setembre de 1926, al carrer de Censal Sacosta, a Tortosa] amb la *Dictablanda* [de Primo de Rivera] i [...] amb cinc anys, vaig viure l'arribada de la II República, tot i que a la meua memòria, com és comprensible, no queda ni rastre del fet. [...] En canvi -bé que no arribo a esbrinar si el record és induït pel que moltes vegades em contava la meua mare, o realment forma part de la meua biografia emocional-, sí que tinc (m'imagino que tinc) a la memòria, la vaga imatge, probablement acústica, d'un meu oncle que va morir abans de sobrevenir la República, i que jo crec identificar amb el so d'un xiulit alegre anunciant la seva arribada a casa, en enfil·lar l'estret i retorçat carrer en què vivíem”.

Amb aquestes paraules, provinents del dietari *Dies del 95*, inèdites fins que Xavier García va recollir-les en la biografia que li va dedicar el 2011, Manuel Pérez rememora alguns dels pocs records que conserva de la seva infància més tendra. “Els seus pares foren Aniceto Pérez Villanueva -procedent d'Albatana (Albacete), ferroviari, sindicalista d'UGT, que s'establí primer a València i després a Tortosa- i Carme Bonfill Figueres, tortosina, de família pagesa i de carnisers [...]. La seva infantesa al barri tortosí del Rastre va ser la de “gent modesta”, amb els estudis primaris indispensables, però sobretot [...] amb la saviesa popular de la mare” explica García.

Les seqüeles familiars a les quals al·ludeix Pérez Bonfill al llarg del text *Dies del 95* fan referència a la

condició d'exiliat del seu pare, que va haver d'abandonar el país per marxar a França un cop acabat el conflicte bèl·lic. Pel que fa a ell, i a la seva germana, en esclatar la cruenta batalla de l'Ebre que decantaria la victòria de la guerra cap al bàndol franquista, i en començar Tortosa a ser bombardejada brutalment, la seva mare havia decidit endur-se'ls a València, primer, i a Albatana amb els avis paternals, després. A diferència del pare, que mai més no va poder retornar, ells van fer cap de nou a Tortosa a l'abril de 1939, “[...] els tres ponts havien quedat enfonsats i només podíem passar pel pont de Barques. I vam regressar. Erem els rojos [...]”.

Pocs mesos després va començar el batxillerat al recentment reconstruït Institut de Tortosa, on va gaudir de l'aprenentatge amb grans figures doctes de l'època. “Era un batxillerat franquista, això està clar, de set cursos, amb la formació del esperitu nacional, la gimnàstica, la religió i totes aquestes coses i, des del meu punt de vista -ara des de la distància-, espantós. Però vaig tenir molta sort amb els professors, perquè resulta que van venir aquí alguns d'ells castigats -depurats, en deien- per “rojos” per exemple, l'historiador Pena i, entre d'altres, un dels meus preferits, mossèn Manyà [...]. Ell sabia que jo era un descregut, però ho respectava i era capaç de connectar amb un aconfessional, perquè [...] Manyà era catalanista i democrata. I un astut: les classes de religió ens les feia a partir del convenciment, no del principi d'autoritat i, fixa't tu,

ens parlava en català, després de començar en castellà, i ens parlava de democràcia!, en aquells anys, l'etapa més feixista del Règim: Cara al sol al pati i bandera espanyola, falangista i carlista” recordava Pérez Bonfill.

Després de passar un any i alguns mesos a Barcelona, on s'havia desplaçat per donar inici als seus estudis universitaris de Filologia Romànica, va acabar traslladant-se a Múrcia, on, per sorprenent que sembli -i més en aquella època- va acabar la carrera amb una especialitat en llengua i literatura catalanes, amb el professor -també català- Àngel Valbuena Prat, de qui va ser professor auxiliar durant dos anys.

El 1956, potser arran de la mort de la germana de la seva mare, va tornar a Tortosa i va encetar una activitat docent impecable, primer com a interí i després ja com a titular i catedràtic, a l'Institut de Batxillerat (més endavant, rebatejat com a Joaquín Bau) que duraria més de trenta anys. Com a professor de llengua i literatura castellanes, va influenciar diverses generacions d'estudiants amb la seva passió infecciosa pels clàssics i el seu

tarannà lletraferit. Va ser segurament com a professor de l'Aula de Teatre, però, que el seu impacte seria molt més profund. Es compten entre els seus estudiants actors professionals encara avui en actiu, com, per exemple, Sílvia Sabaté o Pere Ponce.

Durant una entrevista publicada el 2016 al web *surdecasa.cat*, Pérez Bonfill va parlar de la seva relació amb el cercle d'escriptors i intel·lectuals de la Tortosa de finals dels anys 50. “Els que són afins, sempre arriba un moment que es troben, es coneixen i es relacionen [...]” reflexionava referint-se a Gerard Vergés i Jesús Massip. “Erem de la mateixa quinta i teníem interessos comuns. Però érem molt diferents! Jo era l'alternatiu. Sempre me'n sortia, de la norma. Hi ha una diferència substancial entre ells i jo. Ells venien de famílies burgeses i catòliques, i jo venia de baix, era de classe treballadora”.

El col·lectiu clandestí Macla fou un moviment cultural i artístic multidisciplinar que, al marge de la legalitat imposada pel règim franquista, va organitzar exposicions d'art i conferències amb ponents de la talla d'escriptors com Maria Aurèlia Capmany o José Agustín Goytisolo. El grup va acabar convertint-se en un instrument d'oposició al règim i de reivindicació de les ideologies d'esquerres, la qual cosa va causar la seva dissolució durant l'any 1969 per les represàlies franquistes que van comportar, entre d'altres, temps de presó per al nostre protagonista i per al pintor i gravador Frederic Mauri,

principals impulsors del moviment. Precisament amb Frederic Mauri va ser que va publicar *Pérez Bonfill Anys i treballs* (1964), que combinava els gravats d'un amb els versos de l'altre sobre els oficis que solien ser típics al territori però que s'han anat extingint a poc a poc. Més tard, vindrien les narracions *Fràgils* (1996), *Carrer de només un* (2001) o *Abusos del ritual* (2009), tots amb un denominador comú: l'exploració d'un univers personal, sensual i íntim i l'ús d'un llenguatge vital i fortament sensorial amb una pronunciada voluntat d'estil propi. El 2002 veuria la llum *Extracte de resina*, una altra col·laboració amb Frederic Mauri, i el 2011, *Giny d'aigua*, aquesta vegada amb il·lustracions de Ferran Vilàs.

Alguns dels reconeixements a l'obra i a la figura del nostre protagonista foren el premi Jaume Tió i Noé al mèrit cultural (1980), la Creu de Sant Jordi (2010) o el nomenament com a fill predilecte de Tortosa, aprovat per unanimitat en sessió plenària de l'Ajuntament de la ciutat.

Manuel Pérez Bonfill va morir el 19 de juny del 2018, però el llegat que va deixar a la ciutat de Tortosa i a la cultura catalana, més enllà del valor incalculable de la seva obra literària, arriba fins als nostres dies en forma d'un compromís ferm i inviolable amb el nostre territori, la nostra cultura i, en definitiva, la nostra idiosincràsia com a ebrenques, com a catalans, però també, com a ciutadans del món que, igual que la seva obra, es contemplen a l'espill de la universalitat.